

Referat general

Chirurgia (2011) 106: 581-584
Nr. 5, Septembrie - Octombrie
Copyright© Celsius

Scrierea și publicarea unei prezentări de caz clinic

E. Târcoveanu^{1,2}, M. Roca¹, T. Mihăescu^{1,3}

¹Universitatea de Medicină și Farmacie “Gr. T. Popa” Iași, România

²Clinica I Chirurgie I. Tănăsescu - Vl. Buțureanu, Spitalul Clinic de Urgențe “Sf. Spiridon”, Iași, România

³British Medical Journal – Ediția în limba română

Rezumat

O prezentare de caz reprezintă o colecție de informații detaliate despre un anumit pacient, scrisă cu scopul de a disemina rezultatele clinice, care nu au fost raportate anterior. Prezentarea de caz oferă o bogată resursă pentru predare și cercetare în medicină. În ciuda limitărilor prezentărilor de caz, acestea sunt utile pentru a genera noi ipoteze pentru viitoarele mari studii clinice. Prezentarea cazului clinic trebuie să fie bine structurată și să transmită un mesaj clar. Structura unei prezentări de caz este similară celorlalte forme de articole științifice medicale: titlu, abstract, descrierea cazului, discuții, concluzii și bibliografie. O prezentare de caz clinic bine structurată, cu o descriere detaliată a managementului de caz și susținută de date din literatură, are șanse mai mari să fie publicată. “Uniform Requirements for Manuscripts to Biomedical Journals” reprezintă baza pentru instrucțiuni, la majoritatea revistelor în ceea ce privește conținutul și formatul, și ar trebui să fie consultate atunci când instrucțiunile revistei nu răspund la întrebările autorului. În această lucrare prezentăm un *case report check sheet* care poate fi folosit ca instrument de autoevaluare, înainte de a trimite o prezentare de caz clinic spre publicare.

Cuvinte cheie: prezentare de caz, cercetare, medicină

Abstract

Writing and publication of a clinical case report

A case report represents a collection of detailed information about an individual patient, written with the purpose to disseminate clinical outcomes, not previously reported. Case reports provide a rich resource for teaching and research in medicine. Despite the limitation of case reports, these are useful to generate new hypothesis for future large scale clinical trials. A clinical case report should be well structured and convey a clear message. Elements of a case report are similar to all forms of medical scientific articles: title, structured abstract, introduction, case report, discussion, conclusion and references. A well written case report with literature support and a detailed description of management of the case has the greatest chances to be published. “Uniform Requirements for Manuscripts to Biomedical Journals” form the basis for most journal instructions regarding content and formatting and should be consulted when journal’s instructions don’t answer to author’s questions. In this paper we present a case report check sheet to use as a form of self-evaluation, prior to submitting the articles.

Key words: case reports, research, medicine

Correspondență:

Dr. Mihai Roca
Universitatea de Medicină și Farmacie “Gr. T. Popa”
Iași, România
E-mail: mihai.roca@d.umfiiasi.ro

O prezentare de caz constă în colectarea datelor clinice detaliate ale unui caz individual, care prezintă anumite particularități, urmată de sintetizarea și structurarea informațiilor într-un format tipic, în scopul diseminării acestora prin publicarea într-o revistă medicală.

Importanța unei prezentări de caz decurge din faptul că aduce în atenția altor medici date noi sau neobișnuite, incluzând condiții patologice particulare sau asocieri rare, dificultăți sau erori de diagnostic, evoluții clinice atipice, reacții adverse sau răspunsuri neașteptate la tratament. Prezentarea unor astfel de probleme are rolul de a stimula medicina în revizuirea propriilor scheme și algoritmi de raționament clinic, printr-o lărgire a perspectivei, determinându-i să reconsidere anumite aspecte ale managementului cazurilor clinice, pe care nu le-au avut în vedere sau pe care le-au tratat într-un mod diferit (1).

Din punct de vedere al cunoașterii științifice, prezentările de caz sunt utile pentru descrierea unor date științifice importante, dar care rămân nedetectate în trialurile clinice. Deși nu demonstrează o relație de tip cauză-efect, prezentările de caz sunt utile în generarea ipotezelor, care pot fi apoi verificate prin diferite tipuri de studii clinice.

Având în vedere definiția prezentării de caz s-a ridicat întrebarea: cum ar putea un clinician prudent să ia decizii privind eficiența unei metode terapeutice, bazându-se pe un studiu clinic de tipul "N=1" (2). Pe de altă parte, observarea și documentarea unui singur caz, oferă uneori date suficiente pentru definirea unor noi afecțiuni și pentru generarea unor ipoteze esențiale referitoare la patogeniza acestora. Astfel, raportarea unui singur caz de expunere la fluconazol a fost suficientă pentru stabilirea relației de cauzalitate între acest agent și efectele teratogene (3). Noi sindroame de displazie scheletică au fost raportate pe baza unor cazuri unice, o singură observație fiind în fiecare dintre aceste situații suficientă pentru descrierea unei afecțiuni umane unice.

Aceste concepte nu sunt foarte noi. Încă din 1979, John M. Opitz arăta: "Uneori analiza fenotipului...unui singur pacient poate face posibilă descrierea unei afecțiuni necunoscute anterior...afirmația conform căreia 'este nevoie de cel puțin două cazuri pentru a defini un sindrom' dovedindu-se greșită...Sindroamele pot fi uneori descrise pe baza unui singur pacient; totul depinde de succesul analizei fenotipice a manifestărilor pacientului" (4).

Având în vedere aceste particularități, Hunter definea raportarea de caz ca "relatarea științifică a unui singure instanțe a unei boli umane" (5).

Prezentarea cazurilor clinice are o importanță educațională majoră, fiind esențială în formarea tinerilor medici; nu întâmplător proba clinică este obligatorie în toate examenele de intrare în specialitățile clinice. Sunt cunoscute cărți și articole care prezintă pe larg metodologia acestei probe importante de examen (6-8).

Deși importanța prezentărilor de caz în practica medicală este de necontestat, se constată în multe situații o relativă lipsă a publicării acestora, mai ales la nivelul anumitor specialități ale medicinei, cauzată probabil de lipsa timpului de care dispun medicii și în anumite situații de lipsa cunoașterii unei modalități simple și eficiente de realizare a unor astfel de lucrări. Pe de altă parte sunt din ce în ce mai puține reviste care mai publică cazuri clinice, pentru că nu sunt bine cotate, deși principala funcție a unei reviste medicale este cea educațională.

Din aceste motive ne propunem să prezentăm câteva repere, cu scopul facilitării conceperii și redactării unei prezentări de caz.

Etapele scrierii unei prezentări de caz

Pentru a realiza o prezentare de calitate este bine să fie parcurse anumite etape, cu roluri bine definite:

Selectarea cazului clinic - trebuie să aibă în vedere definiția prezentării de caz, aceasta implicând anumite particularități, caracteristici noi sau neobișnuite ale cazului.

Cercetarea literaturii - implică folosirea instrumentelor de interogare a bazelor de date medicale disponibile online (PubMed, Medline, etc). Rezultatele cercetării sistematice arată cât de nouă sau rară este situația clinică de prezentat și implicit care sunt șansele de a suscita interes pentru publicațiile de profil. În plus, această etapă permite formarea unei imagini de ansamblu privind stadiul actual al cunoașterii, din punct de vedere al problematicii ridicate de cazul clinic propus.

Colectarea informațiilor despre caz - va fi realizată începând cu istoricul medical și continuând cu datele clinice, paraclinice, biologice, privind tratamentul și evoluția pacientului, care au legătură cu situația nouă/neobișnuită care a determinat intenția de prezentare a cazului.

Alegerea unei publicații - este o etapă importantă pentru că diferitele reviste medicale au profiluri distincte din punct de vedere al subiectelor de interes, al publicului țintă și al formatului articolelor.

Multe publicații oferă propriile criterii de acceptare pentru articole, cu ajutorul cărora autorii își pot autoevalua lucrările din punct de vedere al șanselor de publicare.

Sistematizarea datelor și redactarea - este etapa cea mai cuprinzătoare a realizării unei prezentări de caz. Este bine să se pornească de la o schemă generală a unei prezentări de caz, pe al cărei fundament să fie adăugate sistematic informațiile și datele clinice, inclusiv sub formă de tabele, figuri sau grafice, în scopul optimizării clarității și totodată a caracterului concis, acestea fiind două caracteristici esențiale pentru o prezentare de caz.

Redactarea prezentărilor de caz trebuie să fie un proces elaborat, riguros și structurat având ca fundament "Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals" (9).

Revizuirea finală - este o etapă esențială în garantarea calității lucrării. Prezentarea trebuie citită de minim trei ori, acordând o atenție deosebită verificării clarității exprimării și corectitudinii acesteia din punct de vedere al topicii, punctuației, corectitudinii gramaticale și a volumului textului. Este utilă folosirea unor instrumente de tip grilă de auto-evaluare (check sheet).

În urma unui atelier de lucru cu tema: "Cum se scrie și se publică un caz clinic" în cadrul Clinicii Pneumologice a Universității de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” Iași, desfășurat în ianuarie 2011 și ale cărui materiale pot fi consultate pe Internet (10,11), am identificat o serie de publicații și articole utile pentru înțelegerea modalității de realizare

corectă a unei prezentări de caz clinic, multe dintre ele putând fi folosite ca repere de calitate în acest sens.

Prezentăm în continuare principale elemente de structură ale unei prezentări de caz, conform recomandărilor uneia dintre publicațiile reprezentative pentru acest profil editorial - The American Journal of Case Reports (12):

Titlul prezentării - trebuie să fie o descriere succintă și precisă a pacientului în cauză și totodată să suscite curiozitatea cititorilor.

Rezumatul prezentării - este important pentru că permite indexarea lucrării în bazele de date electronice disponibile online. Rezumatul trebuie să fie clar, concis, limitat la un număr dat de cuvinte, conținând trei secțiuni: introducere, descrierea cazului și concluzii. Rezumatul trebuie să conțină problema clinică sau întrebarea ridicată de caz, o succintă revistă a literaturii și un argument al faptului că este vorba de un caz neobișnuit sau care merită atenția.

Cuvintele cheie - trebuie să fie alese corect, folosind Index Medicus (Medical Subject Headings MeSH), pentru a facilita o indexare corectă a lucrării în bazele de date disponibile online.

Introducerea - trebuie să fie concisă și să prezinte subiectul în contextul nivelului actual al cunoașterii, precum și scopul și meritele raportării de caz.

Prezentarea de caz propriu-zisă - este secțiunea principală a prezentării și trebuie să cuprindă următoarele elemente:

- Situația, contextul și factorii determinanți ai cazului clinic;
- Starea inițială a pacientului din punct de vedere clinic și paraclinic;
- Descrierea evoluției clinice a pacientului;
- Intervențiile realizate în scop diagnostic și terapeutic;

- Rezultatele așteptate și cele obținute, din punct de vedere al managementului cazului;
- Evenimente neașteptate din punct de vedere al evoluției cazului.

Raportarea de caz trebuie să conțină o trecere în revistă concisă a literaturii, în scopul demonstrării unicității cazului și oferirii unui fundal al prezentării, cuprinzând cele mai noi informații din literatura medicală.

Discuțiile

Toate observațiile și rezultatele trebuie discutate din punct de vedere al contribuției prezentării de caz la cunoașterea științifică și al perspectivei noi pe care o deschide din punct de vedere al patologiei prezentate.

Concluziile

În final prezentarea de caz trebuie să includă anumite concluzii, recomandări sau un anumit mesaj. Această secțiune trebuie să răspundă la întrebări de genul: "Ce aş face în mod diferit data viitoare când mă voi confrunta cu o astfel de experiență?" sau "Ce recomandări pot să ofer altor clinicieni?"

Referințele

Trebuie selectate în funcție de importanța datelor prezentate, gradul de evidență al acestora precum și în funcție de accesibilitate.

Pentru a veni în întâmpinarea tinerilor medici, care trebuie încurajați în realizarea prezentărilor de cazuri clinice,

Tabelul 1. "Case report check list"-pentru autoevaluarea raportărilor de caz în vederea publicării (15)

Introducere
<ol style="list-style-type: none"> 1. Ce problemă specifică de sănătate este asociată cu această prezentare de caz și care este semnificația sa? (prevalența crescută, incidența crescută, mortalitatea crescută, costuri financiare și sociale ridicate, etc.); 2. A fost realizată o cercetare a literaturii din punct de vedere al diagnosticului și tratamentului acestei afecțiuni? 3. Care este importanța acestei prezentări de caz din punct de vedere al contribuției la o mai bună înțelegere a îngrijirilor medicale specifice patologiei implicate? 4. Enunțați clar scopul prezentării de caz.
Prezentarea cazului
<p><i>Evaluarea cazului clinic:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Descrieți particularitățile cazului, 2. Prezența antecedentele personale semnificative ale pacientului; 3. Enunțați concluziile examinării pacientului din punct de vedere al semnelor clinice și testelor pozitive, precum și al celor negative semnificative; 4. Ce metode de evaluare clinică au fost aplicate? 5. Descrieți orice metodă nouă de diagnostic și orice strategie originală de evaluare clinică în cazul în care au existat; 6. Care este opinia generală în literatura de specialitate din punct de vedere al procedurilor utilizate? 7. Care este diagnosticul pacientului? <p><i>Tratamentul:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Descrieți tratamentul și intervențiile terapeutice realizate; 2. Oferiți detalii care să permită cititorilor să aplice strategia de tratament descrisă;

Rezultate

1. Prezențați evaluarea rezultatelor din punct de vedere al evoluției cazului clinic la intervențiile terapeutice realizate;
 2. Prezențați factorii de risc și eventualele efecte adverse asociate cu metodele terapeutice aplicate;
 3. Realizați o prezentare a principalelor posibilități de evoluție pe termen lung având în vedere datele clinice actuale, terapia urmată și alți factori implicați.
-

Discuții

1. Realizați o interpretare clară a rezultatelor obținute în managementul cazului;
 2. Lansați ipoteze care să ofere explicații pentru evoluția cazului și mecanismele implicate;
 3. Care sunt punctele slabe/deficiențele studiului de caz și cum ar putea fi eliminate în viitor?
 4. Există diagnostice diferențiale care ar trebui analizate?
 5. Se poate concluziona că evoluția clinică a cazului se datorează intervențiilor terapeutice aplicate?
 6. Care sunt limitele studiului de caz din punct de vedere al aplicării schemei de management a cazului clinic în viitor?
-

Concluzii

1. Prezențați explicit atingerea scopului și importanța raportării de caz realizate
 2. Prezențați importanța prezentării de caz din punct de vedere al oferirii premizelor pentru realizarea unor cercetări sau studii clinice viitoare
-

prezentăm în *Tabelul 1* un “Case Report Check List” pe care îl considerăm un instrument util, oferind câteva repere importante în vederea scrierii unei prezentări de caz într-o manieră rapidă și în același timp bine structurată.

Înainte de a realiza o prezentare de caz, este important să nu se omită parcurgerea unui pas esențial pentru inițierea acestui demers și anume, obținerea Consimțământului informat al pacientului și întreprinderea tuturor măsurilor necesare pentru asigurarea protecției confidențialității informațiilor referitoare la cazul medical al acestuia.

Având în vedere natura imprevizibilă a medicinei, studenții și tinerii medici vor trebui să facă față tot mai mult provocărilor determinate de unele cazuri clinice care sunt total diferite de cele prezentate în manualele de specialitate, prin faptul că unii pacienți se prezintă cu stări clinice neobișnuite, evoluează atipic sau răspund la intervenții terapeutice în maniere care nu au mai fost descrise anterior. Din aceste considerente, publicarea noutăților sau curiozităților medicale sub formă de cazuri clinice rămâne o modalitate valoroasă de a împărtăși cunoștințele și experiența medicală, iar pentru tinerii medici reprezintă o modalitate relativ simplă de debut în publicarea de articole medicale de specialitate (13-15).

Bibliografie

1. Wright SM, Kouroukis C. Capturing zebras: what to do with a reportable case. *CMAJ*. 2000;163(4):429-31.
2. Carey JC. Significance of case reports in the advancement of medical scientific knowledge. *Am J Med Genet A*. 2006; 140(19):2131-4.
3. Aleck KA, Bartley DL. Multiple malformation syndrome following fluconazole use in pregnancy: report of an additional patient. *Am J Med Genet*. 1997;72(3):253-6.
4. Opitz JM, Herrmann J, Pettersen JC, Bersu ET, Colacino SC. Terminological diagnostic, nosological, and anatomical development aspects of development defects in man. *Adv Hum Genet*. 1979;9:71-164.
5. Hunter KM. *Doctor's Stories: Narrative structure of medical knowledge*. Princeton, NJ: University Press 1991, Princeton.
6. Târcoveanu E. Clinical competitive examination in surgery. *Rev Med Chir Soc Med Nat Iasi*. 2002;106(4):856-67. [Article in Romanian]
7. Geormănescu M, Oltean D, Prișcu A, Șuțeanu Șt. *Metodologia probei clinice de concurs*. București: Ed. All – Medicină umană; 1996.
8. Păcescu E. *Proba clinică în chirurgie*. București: Ed. Medicală; 1997.
9. Uniform requirements for manuscripts submitted to biomedical journals. www.icmje.org (accesat la data: 01.03.2011)
10. <http://prezentarecaz.blogspot.com> (accesat la data: 01.03.2011).
11. <http://www.pneumo-iasi.ro> (accesat la data: 01.03.2011).
12. http://www.amjcaserep.com/index.php?/content/get_cont/3 (accesat la data: 01.03.2011).
13. General Medical Council. *Tomorrow's Doctors: Recommendations on Undergraduate Medical Education*. London, U.K.: General Medical Council, 1993.
14. O'Neill P. Problem-based learning alongside clinical experience: reform of the Manchester curriculum. *Education for Health*. 1998;11(1):37-48.
15. Green BN, Johnson CD. Writing A Better Case Report. *J Sports Chiropr & Rehabil*. 2000;14:46-47.